

פרק ה. פסוקים א"ב. זה ספר תולדת אדם, כיום
ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו.
זכר ונקבה בראם, ויברך אתם ויקרא את שמם
אדם כיום הכראם.

ספר. מלה זו מציינת לפעמים ספר במובן המקובל היום,
ולפעמים — אגרת או רשימה; השווה „ספר כריתת“¹, „על ספר“².
„ספר היחש“³). — תולדת, אלה הם הצאצאים, או הדורות; השווה
ביאורנו לעיל ב, ד. סדר הדורות המובא כאן אינו מכיל אלא עשרת
הדורות שבין אדם לנח. אך ייתכן, שפסוקינו הנם הכותרת לכל סדרי
הדורות המובאים בתורה, או לפחות לאלה המובאים בספר בראשית.
ייתכן וייתכן, שלוחות כאלה של סדרי דורות היו קיימים עוד לפני
מתן תורה, בשם „ספר תולדות אדם“, והם נכללו בתורה, על פי ציווי
ית', במקומות השונים, בדיוק כמו שנעשה לגבי ספר הברית וספר
מלחמת ה'. — אדם. מלה זו באה כאן (ברישא של פסוק א ובפסוק
ג) כשם פרטי, וגם (בסיפא של פסוק א ובפסוק ב) כשם המין האנושי,
כמו לעיל א, כו. ולפני שהכתוב ימנה את תולדותיו, יספר עליו על
אדם עצמו, שכן בפרק הקודם לא דובר בו כי אם בקין ובצאצאיו;
השווה להלן ו, ט. הידיעות הנמסרות בפסוקים אלה כבר נתבאר
לעיל, א, כו ואילך.

הפסוקים ג"ה. ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד
בדמותו כצלמו, ויקרא את שמו שת. ויהיו ימיו
אדם אחרי הולידו את ששת שמנה מאת שנה,
ויולד בנים וכנות. ויהיו כליימי אדם אשר יחי
תשע מאות שנה ושלשים שנה, וימת.

¹ דברים כד, א. —

² יהושע יח, ט. —

³ נחמיה ז, ה. —

ויוולד. כאן חסר המושא — בן, ואכן יכול הכתוב להחסיר מושא זה, שכן משמעותו כלולה בפועל הנשוא עצמו; השווה להלן סז, א — „ושרי אשת אברם לא ילדה לו“ — בדמותו כצלמו. רצונו לומר, שכל יוצאי חלציו של אדם בצלם אלהים נוצרו, כי אדם עצמו — בדמותו ית' נברא, וכנו דומה לו. בדורות שלאחר מכן אין עוד צורך להדגיש זאת, מכיוון שתופעה זו כבר הופכת למובנת מאליה. — ויקרא, מוסב על אדם, ואילו לעיל ד, כה חוה היא הקובעת את השם. ואין לראות בכך כל סתירה, שהרי כרגיל האב והאם קובעים את השם ביחד, ויכול איפוא להאמר פעם ויאמר ופעם ותאמר; השווה למשל להלן לה, גיה. — שמו. הכינוי מוסב על המלה בן, שכלולה בפועל „וילוד“, כאמור. — שת, הוא אבי האנושות אחרי אדם, מאחר שקין נתקלל על ידי ה'. אך אין להסיק מכאן⁴, שלא היו לו לאדם בנים אחרים לפני שנולד שת. די להצביע על הנאמר להלן (יא, י) „אלה תולדות שם שם בן מאת שנה וילוד את ארפכשד“, בעוד שכבר לפני כו (י, כב) מסופר, שעילם ואשור נולדו לו לשם לפני ארפכשד, כדי להוכיח שאין הזכרתו של בן אחד מבין הבנים מעידה על בכורתו. ואכן, שם בפרק יא, מפסוק י ועד סוף הפרק, אין כוונה הכתוב אלא למנות את אבותיו של אברהם אבינו, ולכן אין הוא מונה את השאר. וכך גם כאן. סדר הדורות שבפרקנו בא למנות אבותיו של נח בלבד, ולכן לא רק שאפשר אלא אף סביר הוא, שלא כל המננים כאן בכורות היו, ולכאורה ניתן להגיע למסקנה זו גם על פי שנות החיים, בהם הולידו האבות המוזכרים בלוח זה את בניהם (המוזכרים). קינן היה בשעת הולדתו של מהללאל בן שבעים, והלה היה בשעת הולדת בנו ירד בן ששים וחמש. וכן היה חנוך בשעת הולדת מתושלח בן ששים וחמש אף הוא, בעוד אשר ירד הוליד את חנוך בהיותו בן מאה וששים ושתים, מתושלח בהולדתו את למך — בן מאה שמונים ושבע, ולמך בהולדתו את נח — בן מאה שמונים ושתים. הקושי שבשוני זה בגיל ההולדה נפתר בנקל אם נניח, כאמור, שלא כל המוזכרים כאן בכורות

⁴ כפי שעושה זאת דילמן. —

היו, וכי קנה המידה היחיד להזכרתם אינו אלא היותם אבותיו של נח. עם זאת יש לראות במקרהו של נח, אשר הוליד בנים רק בהיותו בן חמש מאות שנה, יוצא מן הכלל. ונראה שזהו מעשה ההשגחה העליונה. צדקה עשה לו ה' לנח שלא להעמיד לו בנים אלא בהיותו בן חמש מאות שנה — וגם אז, שלשה בנים בלבד — פן יראה באבדן זרעו, במבול. — אחרי הולידו. בפרקנו מובעת ההולדה תמיד על ידי צורות הפעיל, ושלא בצורות הקל, בהן משתמש הכתוב לענין זה בפרק הקודם. בדומה לכך באות צורות הפעיל בפרק יא, י ואילך, בעוד אשר בפרק י, פסוקים ה, יג, טו, כד וכו' משתמש הכתוב בצורות הקל⁶). נעמוד איפוא על ההבדל שבין צורת הקל וצורת ההפעיל. תחילה יש לקבוע, שאמנם מצינו ענין ההולדה בצורת הקל בזמן עבר, אך בשום מקום לא מצינוהו בזמן עתיד (עם וברי ו'ו' ההיפוך). להבעת העתיד (או עבר עם ו'ו' ההיפוך) נמצא בכל המקרא רק את הצורה וילד, כלומר צורת הפעיל⁷). וכבר בארו מפרשים אחדים, כי כל אימת שהכתוב מפרט את הקו הראשי שבלוח סדר הדורות, הרי הוא משתמש בצורת ההפעיל (הוליד), בעוד שהוא משתמש בצורת הקל (ילד) בקשר לקווים הצדדיים. אך כדי

⁶ אך טבעי הוא, שהחוקרים מסבירים שוני זה בשימוש הצורות על ידי שוני במקורות; השווה ריכוז הדעות השונות בענין זה אצל ב' יעקב, Der Pentateuch, ע' 59 ואילך, ואליו יש עוד להוסיף: גריין Einheit, ע' 150 ואילך וע' 312, הלוי, ע' 170 ואילך. אנחנו נשוב לדון ולבדוק בענין זה בקשר ללוחות העמים בפרק י. —

⁷ תופעה זו היתה צריכה להעמיד את החוקרים על כך, שאכן אין כאן שני מקורות שונים, שכן, מדוע לא ישתמש המקור המשתמש ב"ילד" לפחות פעם בצורת הקל גם להבעת העתיד? מדוע בא, למשל, בשופטים יא, א, וילד גלעד את יפתח, ולא — וילד? אם אך מקרה הוא ששני "המחברים" לא השתמשו בצורת הקל בעתיד עם ו'ו' ההיפוך, הרי גם יכול היה להיות מקרה, שמחבר יחיד ישתמש בשתי הצורות — ילד הוליד — גם יחד, ומה גם שהלשון סובלת את שניהם, כפי שבאר רש"י לעיל ד, יח ד"ה ועירך ילד. —

להבין את עצם ההבדל שבין שתי הצורות, וכדי לבאר, מדוע לא יבוא אף פעם זמן העתיד בבנין הקל, מן הדין הוא להתבונן בשני מקראות. שבאחד מהם בא לשון ילד ובאחר לשון הוליד, דהיינו „ובתואל ילד את רבקה“ (להלן כב, כג), לעומת „אברהם הוליד את יצחק“ (להלן כה, יט). מסתבר שבמקרה הראשון הכוונה לומר — לבתואל ניתנה רבקה לילדה, ואילו בשני מסופר, שאמנם אברהם הוא מולידו של יצחק. תכליתו של התיאור הראשון היא למסור לנו על אודות לידתה של רבקה, וכל חשיבותו של אביה, בתואל, אינה אלא בהזיהו אביה; ואילו התיאור השני מגביר את חשיבותו של הנולד, יצחק, בהדגישו כי אברהם הולידו. לכן לא יוכל לבוא לשון וילד כאשר מסופר על הולדתו של האיש, כי אין מקום לתאר את האב כחשוב בגין ילדו. ומכאן, שיבוא תמיד לשון הוליד בלוחות סדרי הדורות הראשיים שבספר בראשית, שכן שם הכוונה לסמן את יחסו של מישוהו, כלומר לציין את אבותיו. כך איפוא בפרק ה, בו הכוונה להראות את התייחסותו הישירה של נח אל אדם הראשון, וכן בפרק יא, י ואילך. שם הכוונה להראות את התייחסותו הישירה של אברהם אל שם. והראיה, שהנה אכן אין כתוב לשון הוליד בסיפור תולדותיו של ישמעאל^(*) (ושל עשיו^(*)). בפרק י, לעומת זאת, עיקר הכוונה הוא להראות, כיצד משפחה זו של בני נח רבתה והיתה לשבעים אומות, ולמנות אומות אלה; השווה „ויולדו להם בנים אחר המבול“^(*) המשמש כותרת לפרק. במלים אחרות, הכוונה שם היא למסור, כמה בנים היו לו לכל אחד מבני נח, ולזה מתאים איפוא לשון ילד. ובדומה לכך גם להלן פרק כה, ג — „ויקשן ילד את שבא“, וכפי שקובע הפסוק הבא (שם) „כל אלה בני קטורה“. ודאי שביטוי כמו „אברהם הוליד“ לא יהיה שם במקום, כי הרי אין הכתוב רוצה להכיר בבני קטורה כבני אברהם, שכן רק „ביצחק יקרא לך זרע“. וגם באשר לפסוק יח בפרק הקודם — טעות תהא לחשוב, שהכוונה היא לתאר

(*) להלן כה, יג'טו. —

(*) להלן פרק לו. — (*) להלן י, א. —

סדר ייחוסם של בני קין. האיטיות המרכזית שבקטע זה היא למך, וכל המסופר שם מסופר בקשר אליו (בדומה לדלהלן כב, כג לגבי רבקה). ולכן בא לשון ילד. — א ש ר - ח י. תוספת זו, וכמוה התוספת המקבילה אצל אברהם (להלן כה, ז), טעונה בירור, וכבר עמד המלבי"ם על קושי זה. אך פתרונו הוא בדרך הדרשנות ואינו מתחוויר לפי פשוטו של המקרא¹⁰). ייתכן שבשני המקומות אין זה אלא כפל לשון לשם מליצה, ואם לאו, ייתכן שהכוונה לומר, שאמנם אלה הן כל שנות חייו של אדם, ולא רק השנים שהיה חי מחוץ לגן עדן; ובמקביל אצל

---

¹⁰ ב' יעקב בביאורו Der Pentateuch הופך מלים אלה ליסודו של בנין שלם. לדעתו הן באות לרמז, שאכן ראה אדם הראשון את הדורות שלאחריו עד דורו של נח (ולא עד בכלל), ושנח היה איפוא הראשון מצאצאיו הישירים של אדם אשר נולד אחר מותו של הלה, וכי לכן יכול לאמור האב בשעת לידתו של נח — „זה ינחמנו“ וגו' (להלן כט, המ'). כי לא נתקלה האדמה אלא למשך חייו של אדם „כל ימי חייו“ — (לעיל ג, יז, המ'). והנה, אמנם נפטר אדם בשנת תתק"ל לבריאה; למך, הוא אבי נח, נולד בשנת תתע"ד לבריאה, דהיינו חמישים ושש שנה לפני מות אדם; ואילו נח נולד בשנת תתנ"ו, דהיינו שמונים ושש שנה אחר מות אדם. אבל גם מסופר, שמתושלח היה חי, אחר הולידו את בנו למך, עוד תשפ"ב שנה, שלגביהן נאמר „וילד בנים ובנות“ (פסוק כו, המ'). כלום אין מקום להניח, שאחד מבין בנים אלה נולד גם אחר חמישים ושש שנה אחר למך, דהיינו אחרי מות אדם ולפני לידתו של נח? ואם כך, מדוע ייאמר „זה ינחמנו“ וגו' רק בקשר ללידת נח? לכאורה אין זה איפוא אלא ביטוי נבואי, אשר מעיד מראש על חשיבותו של נח, ואין בינו ולבין מותו של אדם ולא כלום. ולא יותר מתקבל על הדעת הוא בביאורו של ב' יעקב את הביטוי „אשר חי“ שאצל אברהם (להלן כה, ז), לפיו שם הכוונה לומר, שאברהם היה עוד חי בשעת לידתם של יעקב ועשיו, וכי היה זה הוא, שאליו הלכה רבקה „לדרש את ה'" (שם, כב, המ'). אילו באמת בקש הכתוב לרמוז על כך, הרי מן הדין היה לרמז שהיה זה אברהם אשר גלה לה לרבקה על עתיד בניה במקום זה (פסוק כב), ולא בקשר למנין שנות חייו. —

אברהם — כל שנות חייו, ולא רק משך חייו בארץ כנען. ומקום יש להעיר הערה זו בשני מקראות אלה, כי הרי אצל שניהם, גם אצל אדם וגם אצל אברהם, חל שינוי מגורים חשוב ביותר, שינוי בעל משמעות רבה כל כך בשביל עצמם ובשביל צאצאיהם אחריהם. עד שאפשר היה לראות בשינוי זה פתיחת תקופה חדשה, שמצדיקה גם מנין שנים מיוחד, וכפי שבאמת מצינו פעם אחת אצל אברהם מנין שנים לפי כניסתו לארץ (להלן טז, ג). ואגב, גם אצל יעקב אירע שינוי מגורים בעל חשיבות יתירה, הוא ירידתו למצרים, שינוי שחשיבותו היא כה רבה עד שהכתוב רואה צורך לציין „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה“¹¹), פן יובן הנאמר בסיפא — „ויהי ימי יעקב“ וגר החל בבואו למצרים¹²). ומכיוון שגם מצינו, כי מונים את ארבע מאות ושלשים השנה של גלות מצרים החל בכניסתו של אברהם אבינו לארץ כנען, הרי מסתבר שהביטוי „אשר חי“ שבשני המקראות המוזכרים בא למנוע אי־הבנה, כאמור. — בסדר הדורות שבכאן מציין הכתוב לגבי כל אחד מן המנויים את שנת חייו שבה הוליד את המזוכר, את מספר השנים שהיה חי אחרי כן, ולבסוף את כל שנות חייו, סכום שנת הולדת הבן המזוכר והשנים שלאחר מכן. סיכומים לכאורה מיותרים שכאלה מצינו גם במקומות אחרים, למשל בתחילת ספר במדבר, בקשר למיפקדם של יוצאי הצבא מבין בני ישראל, ואילו בסדר הדורות שבפרק יא של ספרנו אין סיכומים מסוג זה. מסתבר, שכאן הכוונה להבליט את אורך חייהם המופלג של בני האדם הראשונים — על ידי נקיבת סכום שנות חייהם. אורך חיים מופלג זה התמיה עוד בימי קדם וכבר יוסף בן ממתיהו רואה הכרח להוכיח את גכונותם של הנתונים הנמסרים במקרא. לדבריו¹³) זכו אנשים אלה ליחס מיוחד מאת ה' ואף השתמשו במזון בריא יותר מאשר אלה

¹¹ להלן מז, כח. —

¹² השוה רש"ה שם (המ). —

¹³ עתיקות א' ג, ט. —

שבאו אחריהם¹⁴). אולם לכאורה אין כל צורך בהסבר זה. מצינו גם מצינו אף כיום מקרים של אורך חיים של מאה וחמישים ואף מאתיים שנה. אם, איפוא, גם כיום ניתן לבודדים להגיע, בתנאים מתאימים, לגיל שהגו גבוה פי שנים ופי שלושה מן הגיל השכיח, הרי דאי שבתנאים עוד יותר נוחים אפשר היה להגיע אף לגיל גבוה פי עשרה מן השכיח היום. בין תנאים אלה אפשר למנות למשל את כחות הנעורים הבלתי נחלשים של המין האנושי, את אורח החיים הפשוט והבריא והיעיל של האנשים הראשונים, את תנאי האקלים הנוחים של הארץ ועוד כהנה.

אם נחבר את השנים שבהם הולידו אבות האנושות שבסדר הדורות הנה את הבנים (המוזכרים), הרי נקבל למועד שבו החל המבול (השווה להלן ז, יא) בסך הכל אלף שש מאות חמישים ושש שנה. אמנם סוטים הן תרגום השבעים הן התרגום השומרוני מן הנתונים שבמקרא. לפי תרגום השבעים עברו מבריאת העולם ועד למבול

---

¹⁴ יש מן החוקרים שיצאו מדרכם כדי ליישב את הנתונים שבמקרא עם המציאות המקובלת היום, הגיעו בכך לפתרונות יוצאי דופן ממש. כך, למשל, גטרר (Weltgeschichte 1, 9 ff) ואחרים, המפרשים את עשרת השמות שבכאן כשמות עשרה עממים, אשר כל אחד מהם התקיים כמנין השנים המובא ליד השם. או למשל רוזנמילר (Scholien zur Genesis), הרואה בשנות החיים המרובות האלה את סכום שנות חייהם של דורות רבים, שרק שם אחד לשולת הדורות נמסר כאן. או עוד אחרים, שמבארים את המושג שנה שבכתובים כאן כיחידת זמן מצומצמת בהרבה מן השנה המקובלת, בהסתכמם על כך שלמצרים, וגם לעמים עתיקים אחרים, היו שנים שאינן אלא חודש או חדשים אחדים (דבר שהומצא במועד מאוחר יותר כדי לסלק קושיות שבאגדותיהם של עמים אלה). כל הנסיונות הללו אינם מתקבלים על הדעת משום שהם — מלבד היותם מופרכים על ידי קשיים רבים — נוגדים את פשוטו של מקרא. וגם אין כל הכרח לדרוש את הנתונים הפשוטים שנמסרים בכתוב כפי שהבאנו, שכן אין יסוד לקבוע את פשוטו של מקרא כבלתי אפשרי רק משום שכיום לא מצינו אנשים שמגיעים לגיל גבוה כזה. —

אלפיים מאתיים ארבעים ושתיים שנה (ואילו לפי Cod. Alex. — אלפיים מאתיים ששים ושתיים) ולפי התרגום השומרוני — אלף שלוש מאות ושבע שנה. אולם להלן נוכיח את מהימנותם של נתוני המקרא¹⁵. הלוח הבא יראה את הסטיות (א) — מקרא; ב) — תרגום השבעים; ג) — התרגום השומרוני).

השם	החודש	שנת	הולדה	השנים שלאחר	החיים	אורך	כך	השם	החודש	שנת	הולדה	השנים שלאחר	החיים	אורך	כך				
אדם	א	130	800	930	930	800	962	ב	230	700	800	962	ג	130	785	847			
	ב	105	807	912	912	807	365	א	205	707	921	365	ב	165	200	365			
	ג	90	815	905	905	815	969	א	190	715	905	969	ב	167	302	969			
שת	א	90	815	905	905	815	720	ב	70	840	910	777	ג	182	595	777			
	ב	170	740	910	910	740	753	א	65	830	895	653	ב	53	600	653			
	ג	70	840	910	910	840	950	א	65	730	895	950	ב	500	450	950			
קינן	א	165	730	895	895	730	950	ב	65	830	895	950	ג	65	450	950			
	ב	165	730	895	895	730	950	א	65	830	895	950	ב	500	450	950			
	ג	65	830	895	895	830	950	א	65	830	895	950	ב	500	450	950			
מהלאל	א	167	302	969	969	302	969	ב	187	782	969	ג	187	782	969	ג	167	302	969
	ב	187	782	969	969	782	969	א	182	595	777	א	182	595	777	א	182	595	777
	ג	182	595	777	777	595	777	ב	188	565	753	ב	188	565	753	ב	188	565	753
נח	א	950	450	950	950	450	950	ב	500	450	950	ג	500	450	950	ג	500	450	950
	ב	500	450	950	950	450	950	א	500	450	950	א	500	450	950	א	500	450	950
	ג	500	450	950	950	450	950	ב	500	450	950	ב	500	450	950	ב	500	450	950

לפיכך יוצא, שאורך החיים שבתרגום השבעים זהה עם המספרים הנתונים במקרא (להוציא אורך חייו של למך). לעומת זו מוסיפים השבעים על פי רוב מאה שנה לשנת ההולדה, תוספת אשר אותה הם מנכים מן השנים שלאחר ההולדה, כך שאורך החיים הכולל הוא זהה (אצל ירד ואצל נח הם מזדהים עם המובא במקרא, אצל מתושלח

¹⁵ אף כי לגבי הכנסיה הנוצרית נתקבל למשך שנים רבות תרגום השבעים כקובע, ואילו בתקופה האחרונה קבלו חוקרים כגון דילמן, בודה, הולצינגר ואחרים את נתוני התרגום השומרוני. —

יש שנוקבים במספר 187 ויש — 167, כנראה בהשפעת התרגום השומרוני, ואילו אצל למך 188 במקום 182). הסטיות של התרגום השומרוני, עמהן זהים הנתונים שבספר היובלות, הקדימו את שנות ההולדה אצל ירד, מתושלח ולמך, ועל ידי כך מתקצר, כמובן, גם הזמן שבין הבריאה למבול (ובכלל שונה לפי תרגום זה מספר שנותיו של למך אחר הולדת נח, וממילא שונה גם אורך חייו בכלל). אם נבדוק את המספרים לגבי כל אחד מאבות האנושות הללו, נמצא שלגבי חמשת הראשונים וכן לגבי חנוך זהים מספרי המקרא עם אלה שבתרגום השומרוני — כנגד תרגום השבעים, ויש איפוא להעדיף. לגבי נח זהים נתוני המקרא עם נתוני שני התרגומים. לגבי ירד ומתושלח זהים נתוני המקרא עם נתוני תרגום השבעים כנגד נתוני התרגום השומרוני, ושוב יש איפוא להעדיף. רק אצל למך שונות שלוש הגירסאות. אולם, מכיוון שבכל שאר המקרים הוכחה עדיפות המקרא, הרי יש להעדיף נתוניו גם במקרה זה, ומה גם שמספרי תרגום השבעים סוטים פחות ממספרי המקרא מאשר ממספרי התרגום השומרוני.

פסוקים ו'. ויחיישת חמש שנים ומאת שנה,
 ויולד את־אנוש. ויחיישת אחרי הולידו את־אנוש
 שבע שנים ושמנה מאות שנה, ויולד בנים ובנות.
 ויהיו בלוימי־שת שתיים עשרה שנה ותשע מאות
 שנה, וימת.

החל בשת יש כמעט תמיד אחדות במתכונת, שבה מובאים הנתונים על שנות החיים עד להולדה, אחריה וסיכום שני מספרים אלה; השווה תחילת ספר במדבר. וראוי לציין, שאין הכתוב חוזר בפסוק ח על הביטוי „אשר חי” שבפסוק ה. — וימת מוסף בכל המקרים, להוציא אצל חנוך, אשר לא מת כשאר; והשווה להלן.

הפסוקים ט"כ. ויהי אנוש תשעים שנה, ויולד את־
 קינן. ויהי אנוש אחרי הולידו את־קינן חמש
 עשרה שנה ושמונה מאות שנה, ויולד בנים
 ובנות. ויהיו כל־ימי אנוש חמש שנים ותשע
 מאות שנה, וימת.

ויהי קינן שבעים שנה, ויולד את־מהללאל. ויהי
 קינן אחרי הולידו את־מהללאל ארבעים שנה
 ושמונה מאות שנה, ויולד בנים ובנות. ויהיו כל־
 ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה, וימת.

ויהי מהללאל חמש שנים וששים שנה, ויולד
 את־יירד. ויהי מהללאל אחרי הולידו את־יירד
 שלשים שנה ושמונה מאות שנה, ויולד בנים
 ובנות. ויהיו כל־ימי מהללאל חמש ותשעים שנה
 ושמונה מאות שנה, וימת.

ויחייירד שתים וששים שנה ומאת שנה, ויולד
 את־יהנוך. ויחייירד אחרי הולידו את־יהנוך שמונה
 מאות שנה, ויולד בנים ובנות. ויהיו כל־ימי־יירד
 שתים וששים שנה ותשע מאות שנה, וימת.

השם מהללאל מופיע עוד בנחמיה יא, ד, והשם ירד — בדברי
 הימים א' ד, יח. בספר חנוך קו, יג ובספר היובלות ד מסופר,
 שבימיו של ירד אירעה ירידתם של המלאכים מן השמים.

הפסוקים כא־כד. ויהי חנוך חמש וששים שנה,
 ויולד את־מתושלח. ויתהלך חנוך את־האלהים
 אחרי הולידו את־מתושלח שלש מאות שנה,
 ויולד בנים ובנות. ויהי כל־ימי חנוך, חמש וששים
 שנה שלש מאות שנה. ויתהלך חנוך את־
 האלהים, ואיננו כ־ילקח אתו אלהים.

ויתהלך. אין לפרש את הביטוי „להתהלך עם האלהים“ אלא כציון לאורח חיים רצוי ביותר, בניגוד לשאר אבות האנושות המנויים כאן, שבקשר אליהם מדובר בחיים רגילים — „ויהי“, והראיה — להלן ו. ט. בספר חנוך מסופר עליו על חנוך שבמשך כל חייו עורר בדרשותיו לתשובה. — ויהי. צורת היחיד הזאת תמוהה, שכן היא מוסבת על רבים. — חמש וששים שנה ושלש מאות שנה. אין להסיק שום מסקנה מן העובדה המקרית, ששנותיו של חנוך זהות עם מספר ימות שנת החמה. — ויתהלך... ואינונו. וכשם שחיייו של חנוך היו חיים של התהלכות עם האלהים, כך היתה גם פטירתו. ה' לקח אותו מן העולם אליו, כמו אליהו הנביא¹⁶; והשווה ס' סירה מד, טז. גם התרגום יונתן מבין, שהכוונה לומר כי ה' לקח את חנוך ושם אותו בין המלאכים — „וסליק לרקיעא במימר קדם ה' וקרא שמיא מיטטרון ספרא רבא“. אונקלוס מתרגם „וליתהי ארי (לא) אימת יתה ה'“, ונראה, שלדעתו מדובר כאן במיתה רגילה, אשר מצויינת במקרה זה באופן שונה — לקיחה על ידי האלהים — רק משום שבצדיק מדובר¹⁷. ובאשר לסיבתה של לקיחה זו, ראה בראשית רבה¹⁸), ובדומה לכך גם ברש"י כאן ד"ה ויתהלך חנוך.

הפסוקים כה"כ. ויהי מתרשלה שבוע ושמונים שנה
ומאת שנה, ויוולד את־למך. ויהי מתרשלה אחרי
הולידו את־למך שתים ושמונים שנה ושבוע מאות
שנה, ויוולד בנים ובנות. ויהיו מליימי מתרשלה
תשע וששים שנה ותשע מאות שנה, וימת.

¹⁶ מלכים ב' ב, יא. —

¹⁷ דומה שמאחר יותר נוספה המלה „לא“ לפני „אמית“; השוה תוספות

ביבמות ד"ה פסוק זה, דף טז, ע"ב (המ'). —

¹⁸ „אמר רבי איבו, חנוך חנף היה, פעמים צדיק, פעמים רשע. אמר

הקב"ה, עד שהוא בצדקו — אסלקנר, פרשה כה, א (המ'). —

שנת מותו של מתושלח חלה בשנת המבול¹⁹).

הפסוקים כח"ב. ויחילמך שתים ושמנים שנה ומאת שנה, ויולד בן. ויקרא את־שמו נח לאמר, זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן־הארמה אשר אררה ה'. ויחילמך אחרי הולידו את־נח המש ותשעים שנה וחמש מאת שנה, ויולד בנים ובנות. ויהי בלוימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה, וימת. ויהי־נח בן־חמש מאות שנה, ויולד נח את־שם את־חם ואת־יפת.

ויולד בן. משום חשיבותו של נח מאריך הכתוב בדבר לידתו. הוא נקרא „בן”. ייתכן שעד כה לא נולדו לו ללמך אלא בנות, ומשום כך שמחה אותו הולדת בן זה ועוררה בו תקוות. — נח... ינחמנו. אין השם נח גזור מן השורש נחם, אך כבר העיר הראב"ע בצדק, „כי העברים ישמרו הטעמים ולא המלות”. לאמור שתוכן המלה הוא הקובע. והרי מבחינת התוכן אכן נוח ונחם שמות נרדפים הם. ומכיון שגם שתי האותיות „נח” וחי"ת זהות הן, אמנם יכול היה למך לנמק מתן השם נח על ידי „זה ינחמני”; והשווה „ותקרא את שמו שמואל כי מה' שאלתיו”²⁰. — ממעשנו. מסתבר שעמל וטורח גברו בתקופה הזאת במיוחד, ולמך קוזה שאות החסד הראשון מצדו ית, דהיינו הולדת הבן, יגרור אחריו תשועה גם בשטחים אחרים. מכל מקום ברור, שפסוק זה חוזר אל הנאמר בפרק ג בקשר לקללת האדם והאדמה²¹).

¹⁹ לפי גירסה אחת של תרגום השבעים, זו הקובעת שנת הולדתו של למך בשנת ה-167 של מתושלח, היה הלה חי עוד שנים רבות אחר המבול, ומכאן שגירסה זו מופרכת גם בדרך זו; והשווה לעיל (לפסוקים גיה). —

²⁰ שמואל א' א. כ. —

²¹ חזרה זו מוכיחה את אחדותם של שני החלקים המדומים (החלק שבו מופיע שם הויה והחלק שבו מופיע שם אלהים). מובן שפסוק זה מפריע את